

ACADEMIA ROMÂNĂ

INSTITUTUL DE ISTORIE „GEORGE BARIȚIU” CLUJ-NAPOCA

TEZĂ DE DOCTORAT

UNIVERSITATEA „BOLYAI” DIN CLUJ (1946-1959).

**COMPOZIȚIA SOCIO-PROFESIONALĂ A
CADRELOR DIDACTICE ȘI A STUDENȚILOR**

-rezumat-

Conducător științific:

CSI dr. STELIAN MÂNDRUȚ

Doctorand: Pop Adrian-Gabriel

2014

CUPRINS

CAPITOLUL I.....	4
INTRODUCERE.....	4
MOTIVAȚIA DEMERSULUI.....	5
EPOCA CERCETATĂ	5
SURSE, METODĂ, DEFINIȚII.....	6
REPERE ISTORIOGRAFICE	10
CONCLUZII.....	27
CAPITOLUL II.....	29
STRUCTURI ȘI CONFIGURĂRI SOCIO-POLITICE.....	29
UNIVERSITATEA „BOLYAI” . ÎNFIINȚARE, ORGANIZARE, EVOLUȚIE	30
PRELIMINARII.....	30
<i>Facultatea de Istorie / Litere și Filosofie (1945-1948) / Istorie și Geografie/ Istorie și Filologie / Istorie și Filosofie (1948-1959).....</i>	<i>43</i>
CONCLUZII.....	53
CAPITOLUL III.....	54
PROSOPOGRAFIA CADRELOR DIDACTICE.....	54
TINERETUL STUDIOS.....	70
STRATIGRAFIA ABSOLVENȚILOR (1950-1959).....	71
CONCLUZII.....	86
LISTA ABSOLVENȚILOR(1950-1958).....	86
CAPITOLUL IV.....	97
UNIFICAREA UNIVERSITĂȚILOR „BABEȘ” ȘI „BOLYAI” (1959).....	97
1.PRELIMINARII, RAȚIUNI POLITICE, IDEOLOGICE ȘI ACADEMICE.....	97
2. CELE DOUĂ UNIVERSITĂȚI ȘI DEZVOLTAREA LOR CULTURALĂ	100

3. 1956. ECOURI . SOLIDARITATEA INTERUNIVERSITARĂ.....	103
4.MOMENTUL 1959.....	107
DEZBATERILE PRIVIND UNIFICAREA. LOCUL / ROLUL PROFESORIMII ȘI STUDENȚIMII ROMÂNE ȘI MAGHIARE.....	115
CONSIDERAȚII FINALE.....	122
BIBLIOGRAFIE.....	124
FONDURI ARHIVISTICE.....	124
PERIODICE.....	125
LUCRĂRI SPECIALE/ARTICOLE ȘI STUDII.....	126
LUCRĂRI GENERALE.....	133
WEBOGRAFIE.....	137
ANEXE.....	138
ANEXA Nr.1.....	138
I. ABSOLVENȚII FACULTĂȚII DE ISTORIE (1950-1959).....	138
EXAMENE DE STAT ȘI PROCESE VERBALE.....	138
ANEXA NR.2	172
II. SUBIECTE ALE EXAMENULUI DE LICENȚĂ ÎN ISTORIE.....	172

Cuvinte cheie: universitate, Bolyai, Babeș, cadre didactice, studenți, minorități, anii 1946-1959, români, maghiari, învățământ

Înclinăm să credem că am izbutit deja prin titlul tezei noastre de doctorat să incităm atenția lectorului asupra temei propuse: *"Universitatea Bolyai din Cluj 1946-1959. Structura socio-profesională a cadrelor didactice și a studenților."* Adică, un subiect important pentru comensurarea fenomenului formării elitei universitare din țara noastră într-un areal strict delimitat cronologic. S-a încercat concentrarea efortului interpretativ asupra zonei de contact formată între două forme de extremă ideologică: naționalismul și comunismul. Mai sigur, am tins să depistăm și să observăm, pe de-o parte, interacțiunea dintre comunismul inserat în ideologia oficială a noii elite politice românești, ce se află în poziția decizională supremă politic (preceptele ideologice fiind transpuse în practică), și, pe de altă parte, efectul principal al naționalismului, existența unei comunități infuzate de această ideologie, respectiv națiunea și, în cazul propus analizei, naționalitățile conlocuitoare/minoritățile.

Pornind de la preocupări anterioare legate de analiza statutului minorității maghiare din Cluj în perioada 1945-1952 și bazându-ne pe informații arhivistice inedite (inclusiv din străinătate), dar și de la cunoașterea problematicii din punct de vedere istoriografic, s-a încercat să se investigheze însemnătatea universității „Bolyai”, cu accent pe Facultatea designată ca „studiu de caz”, dintr-un dublu unghi de reflecție: social și profesional.

Privind câteva repere viabile ale istoriografiei problemei tratate, dorim să relevăm faptul că, până în prezent, istoricul universității „Bolyai” a stat îndeosebi în atenția scrisului istoric maghiar din țara noastră, și implicit din Ungaria. Desigur că optica de abordare a fost una specifică și a înfățișat deseori interpretări care veneau în contradicție cu punctul de vedere românesc, exprimat din păcate de numai câteva tratări care nu au acoperit în întregime complexitatea fenomenului evoluției învățământului superior în limba maghiară, dezvoltat la Cluj între anii 1946-1959. Prin teza propusă acum, am încercat să completăm tematica dintr-un propriu unghi de reflecție, bazat pe noi surse inedite și într-o aparte dispunere conceptual-metodologică, în speranța de a creiona o imagine cât mai apropiată de veridic a acestui subiect, extrem de dificil și controversat, în înțelegerea devenirii elitei academice și universitare maghiare din țara noastră la mijlocul veacului XX.

O cercetare a universității maghiare se poate realiza doar avându-se în vedere compararea făcută mereu, în paralel, cu dezvoltarea universității românești din Cluj. Intervalul supus analizei a însumat numeroase componente proprii uneia dintre cele mai tensionate segmente a trecutului României postbelice, când ascensiunea forțelor democratice a condus la generalizarea controlului asupra aparatului de stat, începând cu instituțiile sale politice și administrative, și terminând cu cele de învățământ și cultură. Astfel încât, următoarea fază evolutivă dintre anii 1948-1959, numită pe drept cuvânt comunist-stalinistă, a afectat serios desfășurarea normală a celor două instituții universitare din capitala Transilvaniei.

Universitatea „Bolyai”, poate fi considerată pe drept cuvânt ca o instituție pereche a celei similare românești din localitate. Ea a conservat și exersat atribuții specifice până la unificarea din 1959 și care, în general, concordau în palier informativ și formativ cu cele aplicate în cadrul universității „Babeș”.

Ambele au fuzionat în perioada în care reprezentau două dintre cele mai importante centre de învățământ superior din țară.

Analizând istoria universității „Bolyai”, ca fiind exprimarea minorității în arealul învățământului superior, am încercat să demonstrăm că ea a însemnat și constituit un instrument necesar în studierea trecutului propriei elite, dar și faptul că naționalismul, exprimat de către majoritate, îndeosebi după anul 1956, accepta valențele acestei instituții ca un alt posibil pericol situat în calea controlului deplin asupra societății. Prin urmare, opțiunea iminent validabilă s-a conturat având în vedere diminuarea forței și eliminarea totală a ființării sale autonome, prin fuziunea cu universitatea „Babeș”, fapt ce a condus, într-un final, la absorbția ei și generalizarea unui bilingv învățământ universitar, găzduit de instituția numită „Babeș-Bolyai”.

Demersul de față a încercat să prezinte evoluția Facultății de Istorie a universității „Bolyai”, de la înființarea sa până la momentul unificării cu universitate „Babeș”, în 1959. Pentru a înțelege complexa ei funcționare, am considerat necesar ca, după o scurtă prezentare a evoluției sale în spațiu și timp (1946-1950), să canalizăm analiza pe cele două paliere componente, ne referim, concret, la cadrele didactice și studentime.

Din cele înfățișate pe baza materialului edit și, îndeosebi inedit (majoritar păstrat, cu osebire, începând din anul universitar 1949-1950), afirmăm că, deja din debutul anilor `50 ai secolului XX, în cadrul universității „Bolyai” se formase cel mai important centru de studiere a trecutului zonei și a propriului etnic, ilustrat de o pleiadă de istorici, cercetători și profesori. În

acest răstimp, în pofida barierelor ideologice, aceștia și-au verticalizat contribuțiile, concretizate în cuprinderea problematică a unor importante publicații științifice. Totodată, și-au asumat responsabilitatea ca, pe lângă cercetarea științifică, să pregătească o altă / nouă generație de specialiști, menită a face față rigorilor învățământului elementar / gimnazial / liceal, dar și cercetării științifice ori trudei la catedra universitară.

În pofida acutului impuls ideologic specific vremii, activitatea cadrelor didactice de la Facultatea de Istorie s-a menținut la un nivel superior, istoricii de la universitatea „Bolyai” dovedind de-a lungul timpului merite serioase în munca didactico-științifică precum și o pregătire profesională aprofundată. Printre cei mai marcanti contributori se numără arheologul Ferenczi István, medievistul Jakó Zsigmond, modernistul Kovács József, filologul-filosof, Balogh Edgár, Jordáky Lajos, Fazoli Sándor, Imreh István, Kovács József, Pataki József, etc. Preocuparea pentru munca didactico-educativă comensurată prin cursurile elaborate, nivelul de predare și exigență față de tineretul studios au condus la ridicarea nivelului de pregătire a studenților, unii dintre ei ajungând preparatori încă din anul IV de studii.

Tentativa de stratigrafiere a tineretului studios, a presupus un efort interpretativ al surselor arhivistice, procesele verbale ale examenelor de stat fiind cele care au reflectat evoluția studiilor fiecărui absolvent în parte. Lucrarea cuprinde și o bază de date prosopografică a absolvenților Facultății de Istorie pentru intervalul 1950-1958, conform informațiilor depistate în urma consultării registrelor matricole universitare. Ordonarea efectuată include studenții în eșalonare alfabetică, data nașterii, localitatea de proveniență și anul.

Drept subiectivă concluzie, putem afirma că, nefăcând abstracție de presiunea aparatului coercitiv din epoca respectivă, instituția de învățământ superior în limba maternă a reușit să-și impună amprenta culturală în citații ani `50, a militat continuu pentru păstrarea identității proprii și, într-un oarecare fel, a reușit să se valideze prin multe realizări valoroase, care, până la urmă, au contribuit la făurirea unui comun patrimoniu civilizatoric.

Important pentru comensurarea fenomenului formării elitei universitare din țara noastră, acest subiect ajută la înțelegerea evoluției învățământului superior în limba maghiară, într-una dintre cele mai tensionate perioade ale trecutului României postbelice, când ascensiunea forțelor democratice a condus la generalizarea controlului asupra aparatului de stat, începând cu instituțiile sale politice și administrative, și terminând cu cele de învățământ și cultură.

În cadrul universității „Bolyai”, cele trei laturi esențiale ale procesului formării academice, cel local, intern și extern, și-au pus amprenta și asupra dezvoltării structurii socio-profesionale la nivel instituțional și funcțional. Studiarea relațiilor dintre universitățile „Babeș” și Bolyai” între anii 1946-1959, în plan local, precum și a legăturilor dintre periferie (Cluj) și centru (București), în palier extins, subliniază, odată în plus, însemnătatea universității „Bolyai” dintr-un dublu unghi de reflecție: social și profesional. Instituție pereche a celei similare românești, Universitatea „Bolyai”, a conservat și exersat atribuții specifice până la unificarea din 1959, când cele două centre universitare au fuzionat.

Locul și rolul universității „Bolyai”, asumat în palier național, prin activitatea de recrutare și formare a elitei minorității maghiare, este pe deplin validat atât din punct de vedere cultural, cât și educațional. Intenția noastră a fost de a subsuma, printr-o abordare cuantificată a profesurii și studențimii, existența și acțiunea acestei instituții unui interval temporal, marcat de variate consecințe repercutate asupra sorții comunității maghiare din România. Istoria universității „Bolyai”, caracterizată drept o firească / normală exprimare a minorității în arealul învățământului superior, a însemnat un instrument necesar în studierea trecutului propriei elite.